

RETTSMEKLING I LAGMANNSRETTE

og forholdet til tingrettens dom

av lagdommer Gro Berge

GULATING LAGMANNSRETT

NORGES DOMSTOLER

INNHALDSFORTEGNELSE

- 1. BAKGRUNN**
- 2. UNDERSØKELSEN**
- 3. UNDERSØKELSESGRUNNLAGET**
- 4. TINGRETTENS AVGJØRELSE AV SAKENS RETTSLIGE SPØRSMÅL**
 - 4.1 Innledning**
 - 4.2 Problemstilling og begrepsbruk**
 - 4.3 Verdiskapning i rettsmekling**
- 5. TINGRETTENS SAKSKOSTNADSAVGJØRELSE**
 - 5.1 Problemstilling**
 - 5.2 Sakskostnader i rettsmekling**
- 6. NÅR RETTSMEKLING HAR VÆRT FORSØKT I TINGRETTE**
- 7. OPPSUMMERING**

GULATING LAGMANNSRETT

NORGES DOMSTOLER

RETTSMEKLING I LAGMANNSRETTE OG FORHOLDET TIL TINGRETTENS DOM

1. BAKGRUNN

Jeg har bakgrunn som rettsmekler ved Gulating lagmannsrett. Jeg har også erfaring fra rettsmekling som konstituert tingrettsdommer ved Bergen tingrett og som dommerfullmektig ved Stavanger byfogdembete. Høsten 2023 fullførte jeg DAs kompetanseløp for rettsmeklere.

I studiepermisjonen min våren 2023 ønsket jeg å se nærmere på enkelte temaer knyttet til rettsmekling i lagmannsretten. Et særtrekk ved rettsmekling i lagmannsretten er at aktørene har et utgangspunkt og en foreløpig «fasit» i tingrettens dom.

2. UNDERSØKELSEN

Etter endt rettsmekling i lagmannsretten, vil det foreligge en tingrettsdom og som regel et rettsforlik. Tingrettens domsslutning sammenholdt med rettsforliket, kan gi grunnlag for å vurdere om dommen har hatt betydning for løsningen som partene ble enige om i rettsmeklingen.

I denne undersøkelsen vil jeg se nærmere på betydningen av tingrettens dom i rettsmekling i lagmannsretten. Det gjelder både tingrettens avgjørelse av sakens rettslige spørsmål og av sakskostnadene.

Jeg vil først se på om rettsforlikene som inngås i lagmannsretten ligger nært opp til tingrettens domresultat, eller om partene oppnår å bli tilført ytterligere ressurser i rettsmeklingen. Deretter vil jeg se på om tingrettens sakskostnadsavgjørelse har betydning for hvorledes spørsmålet om sakskostnader løses i rettsforlik i lagmannsretten. Til sist vil jeg se på om det har betydning for lagmannsrettens forliksprosent, at saken tidligere er forsøkt rettsmeklet i tingretten.

Jeg understreker at tingrettens dom kan ha betydning for rettsmeklingen i lagmannsretten på andre måter enn jeg går inn på her. Min erfaring som mekler er at både tingrettens beskrivelse av faktum og angivelse av sakens rettslige problemstillinger kan være til god hjelp for aktørene i forberedelsen til rettsmeklingsmøtet. Tingrettens avgjørelse av sakens rettslige spørsmål kan dessuten ha betydning for partenes vurdering av prosessrisiko og dermed for forhandlingene i rettsmeklingsmøtet.

3. UNDERSØKELSESGRUNNLAGET

Undersøkelsen tar utgangspunkt i Gulating lagmannsretts statistikk over alle rettsmeklede saker fra januar 2021 til april 2023 (heretter undersøkelsesperioden).

GULATING LAGMANNSRETT

NORGES DOMSTOLER

Det ble gjennomført 120 rettsmeklinger i undersøkelsesperioden.¹ Rettsmeklingene er i hovedsak holdt i ASD-saker. ASD-saker er domstolens betegnelse for sivile saker som gjelder anke over dom.² Gulating lagmannsrett tilbyr som utgangspunkt rettsmekling i alle ASD-saker, med unntak av saker som gjelder psykisk helsevern, vergemål og skatterett. Det ble i undersøkelsesperioden også holdt rettsmekling i enkelte ASK-saker (anke over kjennelse og beslutning i sivil sak), AJA-saker (anke over jordskifteavgjørelse), SKJ-saker (overskjønn) og AST-saker (sivilt krav i straffesak).

Det ble inngått forlik i 101 av 120 rettsmeklinger, mens 19 saker endte uten forlik. Det gir en forlikprosent på 84, som er representativt for antall inngåtte forlik også i foregående år ved Gulating lagmannsrett.

38 av 120 rettsmeklinger gjaldt foreldretvister, hvorav det ble inngått forlik i 33 saker. Det gir en forlikprosent på 87, som altså er noe høyere enn snittet for øvrige forlikte saker. Foreldretvistene holdes utenfor undersøkelsen, fordi sakstypen skiller seg fra andre sivile tvistesaker. Partene har ikke fri rådighet over saken, jf. tvisteloven § 11-4, og hensynet til barnets beste er styrende. Foreldretvister rettsmekles ikke i tingretten, men isteden holdes saksforberedende møter med formål å oppnå enighet mellom foreldrene. Foreldretvister kan rettsmekles i lagmannsretten, men rettsmekler har da et særskilt ansvar for å påse at forlikene som inngås, er til barnets beste. I Gulating lagmannsrett oppnevnes ofte psykologer med barnefaglig bakgrunn som medmeklere i foreldretvister, jf. tvisteloven § 8-4 første ledd.

Det ble inngått forlik i 68 av de øvrige 82 sakene som ble rettsmeklet i undersøkelsesperioden. I 17 saker ble det inngått utenrettslige forlik, hvilket utgjør en fjerdedel av alle forlikte saker. Med utenrettslig forlik menes at forliket ikke føres inn i rettsboken, jf. tvisteloven § 8-5 sjette ledd, jf. § 14-2 første ledd. De utenrettslige forlikene er ikke offentlige og holdes i likhet med foreldretvistsakene utenfor undersøkelsen. Det var i arbeidsrettssaker at det hyppigst ble inngått utenrettslige forlik.³ Felles for alle saker hvor det ble inngått utenrettslige forlik, var at en eller begge parter i tvisten var selskaper og/eller offentlige organ. Det ble således ikke inngått utenrettslige forlik i tvister med utelukkende private parter i undersøkelsesperioden.

Undersøkelsesgrunnlaget utgjør etter dette 51 rettsforlik. Det bemerkes at jeg selv har rettsmeklet flere av sakene som inngår i undersøkelsen.

4. TINGRETTENS AVGJØRELSE AV SAKENS RETTSLIGE SPØRSMÅL

4.1 Innledning

Tvister for domstolen kan løses ved domstolsbehandling eller rettsmekling.

¹ Det ble gjennomført 52 rettsmeklinger i 2021, 50 i 2022 og 18 fra januar til april 2023

² Kategorisert som «Retts- eller forvaltningssak/Rettsak/Sivil sak/Anke over dom i sivil sak – postl. etter 01.01.2008/Anke over dom» i domstolens forretningsstatistikk

³ Det ble inngått utenrettslige forlik i åtte arbeidsrettssaker og i to saker om henholdsvis erstatningsrett og kontraktsrett. De øvrige sakene gjaldt entrepriserett, sameieloven, foretakspensjonsloven, aksjeloven og overskjønn

GULATING LAGMANNSRETT

NORGES DOMSTOLER

Tvistelovens bestemmelser begrenser hva som kan avgjøres ved domstolsbehandling. Domstolen kan bare behandle og løse rettstvister mellom parter. Rettstvister er de konfliktspørsmål som partene velger å bringe inn for domstolen som tvistegjenstand.⁴ Ifølge tvisteloven § 1-3 første ledd er det bare «rettskrav» som kan være tvistegjenstand og avgjøres ved dom. Det innebærer at krav som det kreves dom for, skal avgjøres ut fra rettslige regler.⁵ Et typisk rettskrav vil være krav om erstatning eller krav om å være eier av en eiendom. Interesstvister, faktiske forhold eller faglige vurderinger vil som utgangspunkt ikke være rettskrav.

Noen ganger kan en rettstvist bestå av flere rettskrav, men uten at kravene kan behandles i samme sak. Det vil kunne være tilfellet når kravene reguleres av ulike prosessformer, for eksempel dersom ett krav behandles etter allmennprosessens regler, mens et annet behandles etter skjønnsprosessloven. Andre ganger kan tvist om én type rettskrav utløse tvist om nye typer rettskrav. Det vil for eksempel være tilfelle dersom en part anlegger fastsettelsessøksmål for å få fastslått en rettighet, som det senere må kreves fullbyrdelsesdom for. I noen tilfeller velger partene av prosessøkonomiske eller taktiske grunner å begrense søksmålet til kun å gjelde bestemte rettskrav.

Rettsmekling har, i motsetning til domstolsbehandling, potensiale til å løse hele partenes konflikt – ikke bare tvistegjenstanden eller partenes rettskrav.

4.2 Problemstilling og begrepsbruk

Jeg vil i det følgende se på hvorvidt rettsforlikene som inngås i lagmannsretten avviker fra tingrettens dom, slik at partene tilføres ytterligere ressurser i rettsmeklingen, sammenliknet med hva de kunne oppnådd ved domstolsbehandling ut fra de påstander som er nedlagt.

I teorien omtales forhandlinger hvor partene blir tilført ytterligere ressurser eller verdier gjennom mekling for integrasjonsforhandlinger eller «vinn-vinn»-forhandlinger.⁶ Uttrykket å «gjøre kaken større» brukes gjerne også om slike forhandlinger. Dette uttrykker henspillen på at partene oppnår å finne løsninger som øker utbyttet for dem begge, istedenfor at de inngår kompromiss i enkeltsaker og kun fordeler de opprinnelige ressursene i tvisten.⁷

Integrasjonsforhandlinger står i motsetning til fordelingsforhandlinger, hvor størrelsen på «kaken» er gitt, og spørsmålet er hvorledes den skal fordeles mellom partene.⁸ I slike situasjoner vil partene ha motstridende krav eller posisjoner, slik at mer til den ene parten betyr mindre til den andre.⁹

En fremforhandlet løsning gjennom rettsmekling har åpenbare fordeler i form av rask avgjørelse, sparte kostnader, redusert personlig belastning med videre. Slike fordeler er vanskelig å måle og ligger utenfor denne undersøkelsen.

⁴ Camilla Bernt og Sverre Blandhol, «Mekling Effektiv og hensynsfull konflikthåndtering», 2022, side 29

⁵ Rettsdata, Norsk lovkommentar, note 21 til tvisteloven § 1-3 ved Sigurd Holter Torp, sist revidert 06.09.2022

⁶ Jørn Kjell Rognes, Forhandlinger, 4. utg., 2018, side 24 og 61

⁷ Bernt og Blandhol, op.cit., side 43

⁸ Rognes, op.cit., side 41

⁹ Bernt og Blandhol, op.cit., side 44

GULATING

LAGMANNSRETT

NORGES DOMSTOLER

Jeg har i stedet tatt utgangspunkt i mer objektive kriterier for å vurdere hvorvidt partene oppnår verdiskapning gjennom rettsmekling. Jeg har sammenholdt det som fremkommer av partenes prinsipale påstander for tingretten og tingrettens domsslutning med partenes rettsforlik i lagmannsretten. Jeg har kun vurdert det som fremgår av det skriftlige materialet, og ikke hensyntatt informasjon som jeg har fått som mekler av saker som inngår i undersøkelsen.

4.3 Verdiskapning i rettsmekling

Partene kan oppnå å bli tilført ytterligere ressurser eller verdier gjennom rettsmekling på ulike måter.

Rettsmekling åpner for at partene kan få avgjort ytterligere rettskrav og rettstvister enn den opprinnelige tvistegjenstanden. Videre åpner rettsmekling for at partene kan få avgjort krav som ikke lar seg avgjøre ut fra rettslige regler. De kan også bringe nye parter inn i rettsmeklingen, som gis rettigheter eller plikter i henhold til rettsforliket.

Jeg fant at partene ble tilført ytterligere ressurser gjennom rettsmekling på måter som beskrevet ovenfor, i 29 av 51 rettsforlik. Det vil si i 57% av rettsforlikene. En overvekt av rettsforlikene ble således i ulik grad avgjort løsrevet fra tingrettens domsresultat.

Partene oppnådde i samtlige 29 rettsforlik å få avgjort rettskrav utover tvistegjenstanden og/eller krav som ikke lot seg avgjøre ut fra rettslige regler.

Partene fikk for eksempel avgjort rettskrav utover tvistegjenstanden i en skiftesak med spørsmål om eierforhold til tidligere felles bolig. I rettsforliket ble partene enige om eierforholdet til boligen, i tillegg til at de ble enige om fordelingen av bil, båt, klokke og smykker. Spørsmålet om eierforholdet til de sistnevnte eiendelene var ikke omfattet av spørsmålet.

Et eksempel på at partene ble enige om krav som ikke lot seg avgjøre ut fra rettslige regler, er en arbeidsrettssak, hvor partene foruten å bli enige om å avslutte arbeidsforholdet, ble enige om at arbeidstaker skulle avvikle foreldrepermisjonen i tiden frem til avslutning av arbeidsforholdet.

I 8 (av 29) rettsforlik oppnådde partene i tillegg å få avgjort ytterligere rettstvister mellom partene. Det vil si andre konfliktspørsmål som partene hadde reist sak om for domstol eller annen offentlig myndighet.

For eksempel ble partene i en sak om gyldigheten av en oppsigelse av et leieforhold på en campingplass, enige om å avslutte leieforholdet på nærmere vilkår, herunder at utleier frafalt sak for namsmannen om tvangsfravikelse av plassen.

Videre godtok en arbeidstaker i en arbeidsrettssak et lavere erstatningsbeløp enn han var tilkjent i tingretten, mot at arbeidsgiver trakk et erstatningsspørsmål for tingretten mot den ansatte som tidligere daglig leder i selskapet.

I 4 (av 29) rettsforlik ble det også brakt inn nye parter, som fikk rettigheter eller plikter i henhold til rettsforliket.

Som eksempel nevnes at barna i en arvesak med spørsmål om eiendomsrett til foreldrenes hus, ble enige om at den ene sønnen fikk overta huset alene mot at motpartens sønn, som ikke var part i saken, fikk forkjøpsrett til huset ved et eventuelt senere salg.

GULATING LAGMANNSRETT

NORGES DOMSTOLER

Partene i en arbeidsrettssak ble videre enige om å avslutte arbeidsforholdet mot at arbeidsgiver betalte arbeidstaker erstatning, mens to aksjonærer i arbeidsgiverselskapet, som ikke var parter i saken, forpliktet seg til å kjøpe arbeidstakers aksjer i selskapet til en avtalt pris.

Jeg har gjennomgått samtlige rettsforlik hvor partene oppnådde å bli tilført ressurser gjennom rettsmekling, for å undersøke hvorvidt det finnes fellestrekk ved dem.

De rettsområdene eller sakstypene hvor partene hyppigst oppnådde verdiskapning gjennom rettsmekling, var saker om arv, erstatning, arbeidsrett, jordskifte, skifte og avtalerett. Av 29 saker gjaldt fem saker henholdsvis arverett og erstatning, fire henholdsvis arbeidsrett og jordskifte, og tre henholdsvis skifte mellom ektefeller/samboere og avtalerett. De øvrige fem sakene gjaldt andre rettsområder.

Graden av verdiskapning som ble oppnådd gjennom rettsmekling varierte naturlig nok fra sak til sak. Etter min vurdering fremstår jordskiftesakene som den sakstypen hvor partene særlig oppnådde komplekse og kreative løsninger.

I en grensetvist ble for eksempel partene i rettsforliket enige om en annen grensefastsetting enn jordskifteretten. I tillegg ble de enige om veirett for en av partene og betaling for veiretten. De ble videre enige om å etablere en veigrøft, fjerne et tre og bevare en gammel låvemur.

I en sak om rettsutgreiing om omfanget av en nausteiers bruksrett til et kaiområde, ble partene i rettsforliket enige om at nausteier skulle selge naustet til motparten som var en båtforening. På denne måten unngikk partene en rekke varslede tvister som blant annet gjaldt spørsmålet om nausteiers leiebetaling for bruk av kaiområdet, og om bruksretten var en personlig eller reell servitut.

Et fellestrekk ved 22 (av 29) rettsforlik var at tingrettens dom ikke dekket partenes behov og interesser fullt ut. Det skyldtes dels måten domsslutningen var utformet på, men i hovedsak måten søksmålet var anlagt på. Som eksempel nevnes:

- dommen omfattet ikke hele partenes rettstvist (den sikret for eksempel bare fullbyrdelse av deler av kravet),
- dommen omfattet ikke alle partens rettskrav (den løste for eksempel spørsmålet om eiendomsrett til de tidligere ektefellens bolig, men ikke et fullstendig skifteoppgjør),
- dommen etablerte ikke tilstrekkelig sikkerhet for betalingsforpliktelsen (den gikk for eksempel ut på pro rata ansvar i stedet for solidaransvar mellom skyldnere), eller
- dommen foranlediget nye tvistetema mellom partene (den etablerte for eksempel sameie mellom parter som ikke egentlig ønsket å være sameiere, eller tilkjente veirett eller aksjeoverdragelse uten å fastsette vederlaget).

16 (av 29) rettsforlik gjaldt tvister mellom parter som hadde nær tilknytning til hverandre gjennom familie, naboskap eller arbeidsforhold.

Som eksempel nevnes sak om økonomisk oppgjør etter et samboerforhold, hvor tingretten frifant kvinnen for mannens vederlagskrav på halve verdien av deres felles bolig. I rettsforliket ble partene enige om at kvinnen var eier av boligen alene, mot at hun innfridde mannens særgjeld og fjernet ham som medlåntaker for bolig og feriehus. Kvinnen fikk videre slettet utleggspant i boligen for mannens

GULATING LAGMANNSRETT

NORGES DOMSTOLER

særgjeld, og hun fikk rådighet over et sperret beløp på en bankkonto. Ved rettsforliket oppnådde begge parter å få løst en rekke forhold, som ikke var omfattet av søksmålet.

I en arvesak krevde avdøde særkullsbarn sameierett i huset hvor gjenlevende samboer bodde. Tingretten ga barna medhold i at de var sameiere med 50%. I rettsforliket ble partene enige om at samboeren skulle eie huset alene mot å betale særkullsbarna et pengebeløp, samt overta ansvaret for restgjelden på huset. De ble videre enige om fordeling av fotografier av avdøde. Ved rettsforliket unngikk partene at det ble etablert et sameie mellom dem, noe som ville ha ledet til ytterligere konflikter og/eller etterfølgende sak om oppløsning av sameiet. Fotografiene hadde ikke økonomisk verdi og var ikke omfattet av søksmålet. De hadde likevel affeksjonsverdi for både barna og samboeren.

Oppsummert fremstår sakstypen og det forhold at tingrettens dom ikke fullt ut dekket partenes behov og interesser, som sentrale trekk ved rettsforlikene hvor partene oppnådde å «gjøre kaken større» i rettsmekling. Også nær tilknytning mellom partene fremstår å ha hatt betydning for om de oppnådde verdiskapende løsninger gjennom rettsmekling.

Jeg har videre undersøkt om partene må ha krav utover tvistegjenstanden for å oppnå verdiskapning gjennom rettsmekling.

For å undersøke dette, kategoriserte jeg rettsforlikene i fordelings- og integrasjonssaker. Med fordelingssaker menes saker hvor partene har direkte motstridende krav eller posisjoner, slik at spørsmålet er hvorledes tvistegjenstanden skal fordeles mellom dem. Med integrasjonssaker menes saker som involverer flere av partenes rettskrav eller interesser.

Jeg understreker at skillet mellom fordelings- og integrasjonssaker er basert på en skjønnsmessig vurdering. Jeg har lagt til grunn at en sak er en fordelingssak når tvistegjenstanden, ut fra partenes prinsipale påstander for tingretten, gjelder en «gitt størrelse», slik at gevinst for en part medfører et tilsvarende tap for motparten. Som eksempel nevnes saker med krav om prisavslag eller oppfyllelse av en betalingsforpliktelse etter en avtale. Saker som gjelder krav om sameieandel, heving, forkjøpsrett, ugyldighet med videre er derimot kategorisert som integrasjonssaker. I grensetilfeller har jeg trukket skillet mellom fordelings- og integrasjonssaker basert på partenes prinsipale påstander for tingretten. Jeg har for eksempel kategorisert krav om erstatning i en arbeidsrettssak som en integrasjonssak når det prinsipalt er påstått ugyldig oppsigelse, men som en fordelingssak når den prinsipale påstanden lyder på erstatning (noe som vil være tilfellet dersom arbeidstaker har fratrådt stillingen).

Jeg fant, basert på dette skillet, at 30 av 51 rettsforlik var fordelingssaker, mens de øvrige var integrasjonssaker.

Fordelingssaker løses tradisjonelt gjennom fordelingsforhandlinger. Det vil si at partene inngår kompromiss i den aktuelle saken ved bruk av gjensidige innrømmelser eller såkalt «kjøpslåing».¹⁰ 14 av 30 fordelingssaker ble løst på denne måten.

Som eksempel nevnes en avhendingssak, hvor tingretten tilkjente huskjøper prisavslag og erstatning på kroner 950.000 med tillegg av forsinkelsesrenter. I rettsforliket ble partene enige om å avslutte saken mot at selger betalte kjøper kroner 750.000. Rettsforliket inneholdt i likhet med tingrettens

¹⁰ Rognes, op.cit., side 42

GULATING LAGMANNSRETT

NORGES DOMSTOLER

domsslutning kun beløpets størrelse og forfallsdato. Selger oppnådde å betale et lavere beløp enn tingrettens domsslutning, men ingen av partene oppnådde å tilføre saken ytterligere ressurser.

De øvrige 16 fordelingssakene ble derimot løst på en mer kompleks måte gjennom integrasjonsforhandlinger.

Et eksempel er en styreansvarssak, hvor tingretten idømte en tidligere styreleder erstatningsansvar etter aksjeloven. I rettsforliket ble partene enige om at styrelederen skulle betale noe lavere erstatning til selskapet, og at beløpet skulle nedbetales i like månedlige rater over ti måneder. Til gjengjeld fikk selskapet pant i styreleders bolig til sikkerhet for oppfyllelse av kravet. På denne måten oppnådde styreleder å få henstand med betalingen, mens selskapet oppnådde å få sikkerhet for kravet. Saken illustrerer at et rent betalingskrav kan bestå av mer enn beløpets størrelse.

I en sak etter håndverkertjenesteloven tilkjente tingretten huseier erstatning fra et tømmerfirma etter mangelfulle utbedringsarbeider på boligen. I rettsforliket ble partene enige om at firmaet skulle betale huseier et lavere beløp enn han hadde nedlagt påstand om, mens firmaet påtok seg å utbedre bestemte mangler etter anvisning fra en takstmann. Firmaet skulle betale utgiftene til takstmannen og medvirke til at det ble utstedt ferdigattest for arbeidene. På denne måten oppnådde huseier å få utbedret mangler med kvalitetssikring fra en takstmann. I tillegg fikk huseier ferdigattest, noe tømmerfirmaet tidligere ikke hadde villet medvirke til. Tømmerfirmaet sparte utgifter ved å kunne benytte egne ressurser til å utbedre manglene. Ved å engasjere takstmann, reduserte begge parter risikoen for ytterligere tvister knyttet til utbedringsarbeidene.

Funnene i undersøkelsen viser at partene ikke behøver å ha krav utover tvistegjenstanden for å oppnå verdiskapning gjennom rettsmekling. Det er derimot gode muligheter for verdiskapende løsninger også i fordelingssaker, hvor løsningen gjerne umiddelbart fremstår slik at gevinst for en part vil innebære et tap for den annen part.

Det bemerkes avslutningsvis at funnene i stor grad samsvarer med Lin Adrian og Solfrid Mykland sin studie fra 2014 av kreativitet i norske og danske rettsforlik i tingretten. I studien «Creativity in Court-Conncted Mediation: Myth og Reality» fant Lin og Mykland kreative elementer i rundt 65% av rettsforlikene.¹¹ Det ble lagt til grunn i studien at kreative elementer var noe som ikke var en del av partenes påstander da saken ble reist for tingretten.

5. TINGRETTENS SAKSKOSTNADSAVGJØRELSE

5.1 Problemstilling

Jeg vil i det videre se på om tingrettens sakskostandsavgjørelse har betydning for hvorledes spørsmålet om sakskostnader løses i rettsforlik i lagmannsretten.

5.2 Sakskostnader i rettsmekling

Hovedregelen er at en part som har fått medhold fullt ut eller i det vesentlige, har vunnet saken og har krav på å få tilkjent fulle sakskostnader, jf. tvisteloven § 20-2 første, jf. andre ledd. Tingretten kan

¹¹ Publisert i Negotiation Journal, Wiley Online Library 6. oktober 2014

GULATING LAGMANNSRETT

NORGES DOMSTOLER

idømme delt sakskostnadsansvar når saken ikke er vunnet eller tapt, eller når tungtveiende grunner gjør det rimelig å fravike hovedregelen om at vinnende part tilkjennes sakskostnader.

Av 51 rettsforlik hadde tingretten idømt delt sakskostnadsansvar i 13 saker, og tilkjent en av partene helt eller delvis erstatning for sakskostnader i de øvrige 38 sakene.

Partene ble i 44 av 51 rettsforlik enige om å bære egne sakskostnader ved tingrettens og lagmannsrettens behandling. Det vil si i 86% av rettsforlikene. I tilfeller hvor tingretten hadde tilkjent en av partene helt eller delvis sakskostnader, ga partene «avkall» på tilkjente sakskostnader i 82% av rettsforlikene. Til sammen ble det gitt «avkall» på mer enn kroner 9,2 millioner i tilkjente sakskostnader i rettsforlikene som ble inngått i undersøkelsesperioden. Det høyeste sakskostnadskravet som en part ga «avkall» på, var kroner 1,4 millioner i en sak som gjaldt spørsmål om omfanget av en kausjonsforpliktelse.

Funnene i undersøkelsen viser at partene i hovedsak avgjør spørsmålet om sakskostnader i rettsmekling løst fra tingrettens sakskostnadsavgjørelse. Den klare hovedregelen er at partene bærer egne sakskostnader når de inngår rettsforlik i lagmannsretten. Det var i flest arbeidsrettssaker at partene ble enige om en annen løsning enn delte sakskostnader.¹²

Selv om tingrettens sakskostnadsavgjørelse synes å ha liten betydning for hvorledes sakskostnadsspørsmålet løses i rettsforlik i lagmannsretten, er min erfaring som mekler at avgjørelsen likevel kan ha betydning på andre måter – enten direkte, som et forhandlingsmoment, eller indirekte, ved at sakskostnadene påvirker de bud som fremsettes i forhandlingene mellom partene.

6. NÅR RETTSMEKLING HAR VÆRT FORSØKT I TINGRETTE

Jeg vil til sist se på om det har betydning for lagmannsrettens forliksprosent, at saken tidligere er forsøkt rettsmeklet i tingretten.

Tidligere rettsmekling i tingretten er ikke til hinder for ny rettsmekling i lagmannsretten. At saken tidligere er forsøkt meklet, er likevel ett av momentene det skal legges vekt på når det vurderes om saken er egnet for mekling, jf. tvisteloven § 8-3 andre ledd. Ifølge denne bestemmelsen kan tidligere meklingsforsøk gjøre ny rettsmekling «betenkelig». I forarbeidene heter det at tidligere meklingsforsøk tilsier at det må utvises «forsiktighet» med å beslutte ny mekling, men at dommen fra tingretten samtidig vil kunne «danne et godt grunnlag for rettsmekling», jf. NOU 2001:32 side 721, og bidra til at «partene har mer realistiske forventninger», jf. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) side 120.

20 av 82 saker (med unntak av foreldretvister) som ble rettsmeklet i undersøkelsesperioden var tidligere forsøkt rettsmeklet i tingretten. 16 av 20 rettsmeklinger resulterte i forlik i lagmannsretten, mens fire endte uten forlik. Det gir en forliksprosent på 80, som er noe lavere enn snittet for alle forlikte saker.

¹² Det ble en annen løsning enn delte sakskostnader i tre arbeidsrettssaker, to skiftesaker mellom ektefeller/samboere, samt sak om avtalerett og jordskifte

GULATING LAGMANNSRETT

NORGES DOMSTOLER

Funnene i undersøkelsen tilsier at det er god mulighet for å forlike saken ved rettsmekling i lagmannsretten, selv om rettsmekling forgjeves har vært forsøkt i tingretten.

7. OPPSUMMERING

Det ble gjennomført 120 rettsmeklinger i Gulating lagmannsrett fra januar 2021 til april 2023, og det ble inngått forlik i 84% av sakene. Nesten en tredjedel av rettsmeklingene var foreldretvister, som hadde en noe høyere forliksprosent enn øvrige forlikte saker. Foreldretvister er holdt utenfor undersøkelsen, og det samme er saker hvor det ble inngått utenrettslige forlik. Det ble inngått utenrettslige forlik i en fjerdedel av alle forlikte saker i undersøkelsesperioden. Samtlige saker hvor det ble inngått utenrettslige forlik involverte parter som var selskaper og/eller offentlige organ.

51 rettsforlik dannet grunnlag for undersøkelsen. En overvekt av rettsforlikene ble i ulik grad avgjort løsrevet fra tingrettens domsresultat. I 57% av rettsforlikene ble partene tilført ytterligere ressurser i rettsmeklingen. Det vil si at partene fikk avgjort rettskrav og rettstvister utover den opprinnelige tvistegjenstanden, samt avgjort krav som ikke lot seg avgjøre ut fra rettslige regler. Partene fikk også brakt inn nye parter inn i rettsmeklingen, som fikk rettigheter eller plikter i henhold til rettsforliket.

Fellestrekk ved sakene hvor partene oppnådde verdiskapning gjennom rettsmekling, var sakstypen og det forhold at tingrettens dom ikke dekket partenes behov og interesser fullt ut. Også nær tilknytning mellom partene så ut til å ha betydning.

Funnene i undersøkelsen viser at partene ikke behøver å ha krav utover tvistegjenstanden for å oppnå verdiskapning gjennom rettsmekling. Tvert imot er det gode muligheter for verdiskapende løsninger også i fordelingssaker, hvor løsningen gjerne umiddelbart fremstår slik at gevinst for en part vil innebære et tap for den annen part.

Graden av kompleksitet i rettsforlikene varierte, og jordskiftesakene fremstod med høyest grad av kreativitet i rettsforlikene.

Partene i rettsmekling i lagmannsretten avgjør i hovedsak sakskostnadsspørsmålet løsrevet fra tingrettens sakskostnadsavgjørelse. Hovedregelen er at partene blir enige om å bære egne sakskostnader ved tingrettens og lagmannsrettens behandling.

Nesten en fjerdedel av sakene som ble rettsmeklet i lagmannsretten, var tidligere forsøkt rettsmeklet i tingretten. Selv om forliksprosenten var noe lavere i disse sakene enn i øvrige forlikte saker, var den likevel så vidt høy at det er gode muligheter for å forlike saken i lagmannsretten, selv om den forgjeves ble forsøkt rettsmeklet i tingretten.